

Licht geredigeerde versie van het

**Praatje voor het 33ste lustrum van het Westersch Litterarisch Gezelschap V.N.I.C.A.,
28 november 2015.**

Joost Kircz

Intro

Voor u staat een Trotskist, die zoals iedere rechtgeaarde communist geen vaderland kent en die als binnenstadsintellectueel ook geen vak of beroep heeft. Tot overmaat van ramp heb ik ook geen leuke stelling want ik ben geen columnist.

Ik heb een probleem en met dat probleem loop ik al jaren rond en wil dat dus graag overdragen aan volgende generaties, zonder het overigens daarmee uit mijn handen te laten vallen. Net als het Maagdenhuis dat ik in 1969 even mocht beheren en nu aan de nieuwe generatie is doorgegeven om de democratisering en de kwaliteit van het onderwijs te bevechten. Er zijn problemen waarbij je je afvraagt hoeveel generaties ze nodig hebben om te worden opgelost, vóór de hele mensheid naar de verdoemenis gaat. En dat laatste vinden we, als mens, allemaal erg en niet de bedoeling. Voor de natuur maakt het natuurlijk geen barst uit als de mensheid verdwijnt. De evolutie gaat na de vernietiging van de huidige ecostructuur gewoon verder, al kan het een tijdje duren voor er weer intelligent leven op aarde is.

Op dit moment woedt er een -mijns inziens- onsmakelijke discussie over de opvang van vreemdelingen. Zoals Leo Lucassen, die daar zijn vak van heeft gemaakt, niet nalaat te stellen, is het aantal niet uniek en zeker niet in relatie met de omvang van de bevolking. Er is dus meer aan de hand dan het uitoefenen van gastvrijheid aan ontheemden. De vluchtelingenstromen zijn op gang gebracht door bewust westers ingrijpen.

Er worden steden gebombardeerd omdat een paar doorgedraaide fanatici in Parijs bommen hebben geplaatst zoals we dat dagelijks zien in Aleppo, Bagdad, Beiroet, Gaza, Mexico Stad en veel andere steden. Bommen leiden tot vluchtelingenstromen, uittochten, wanhoopsdaden en wapenhandel.

Mensenrechten

Ik wil het daarom hebben over mensenrechten, of zo je wilt humanisme, waar ze vandaan komen en in hoeverre zij wel de hele soort betreffen. Zit de empathie voor de ander in ons bloed, of genen of DNA zoals dat thans, te pas en te onpas, heet, of is het een beschavingszaak? En wat doen we met de stelling dat alle mensen gelijk zijn?

Wat dit laatste betreft ga ik er pertinent vanuit dat mensen ongelijk zijn aan elkaar. In het vervolg zal ik het probleem proberen te beperken tot het spanningsveld tussen erfelijkheid en culturele beschaving.

Laten we als goede wetenschappers beginnen met enige observaties. Het soort mens dat wij zijn heeft uiteindelijk het pleit gewonnen en heeft alle andere mensachtige soorten verdrongen. Goed, we wilden nog wel eens met Neanderthalers paren waardoor we ook wat van hun genen hebben. Mogelijk ook nog van wat andere soorten mensachtigen. Maar grosso modo hebben die allemaal het loodje gelegd en zijn wij nu hier zoals we zijn.

Wij zijn dus overlevers op deze aarde en in vulgair Darwinistische zin kán dat betekenen dat we ook het meest geschikt zouden zijn voor deze omgeving. We kennen alleen het resultaat en weten niet of er misschien wel geschiktere types waren die om welke reden dan ook op een bepaald moment zijn uitgestorven. Zoals een van de grondleggers van het

Amerikaans pragmatisme William James het zei: *What is the cash value at the end of the day?* En dat zijn wij en daar moeten we het mee doen. Het pragmatisme wijs ik als universeel Leitmotiv af, maar James & co zouden zich een stuk productiever hebben opgesteld in het vluchtelingenprobleem dan de kruisvaarders van nu.

Ons soort heeft een aantal kenmerken die niet universeel zijn in het dierenrijk. Deze kenmerken zijn onder te verdelen in fysieke kenmerken, zoals bijvoorbeeld een opponerende duim, het bovenarms kunnen gooien, nauwelijks lichaamshaar, een vocaal strottenhoofd en een niet eens zo zwaar maar wel zeer complex werkend stel hersenen. De vraag is natuurlijk hoe we zo gekomen zijn. Ik hoef niet in te gaan op het idee dat wij zoals we zijn, geschapen zijn door een hogere macht. Dat is typisch een drogredenering van het autoriteitstype om die hogere macht die eigenschappen toe te dichten die wij op het moment van toedichten niet zelf kunnen behappen. De simpelste oplossing is dan ook die hogere macht almacht toe te dichten als een soort restvuilcontainer. Wij komen deze figuur later nog tegen.

Onze soort is flexibel en daardoor in staat gebleken om uiteindelijk de hele planeet met al haar verschillende huidige klimaattypen te bewonen. Hier en daar willen er wel wat fysieke verschillen in vorm en kleur optreden, maar net als honden zijn we een zeer gevarieerd soort en kunnen ook onderling binnen de soort probleemloos nageslacht verwekken. Er zijn wetenschappers die deze vergelijking trekken omdat de mens net als de hond, waar de ondersoorten ook onderling procreëren, kennelijk gedomesticeerd is. Alleen in ons geval gaat het om zelfdomesticatie, we noemen dat proces cultuur (zie Pagel).

Gen en erfelijkheid

Het idee van zelfdomesticatie, zoals ik dat nu noem, is om veel redenen belangrijk. Het zegt iets over bewustzijn in het handelen en het zegt iets over de flexibiliteit en stuurbaarheid van onze materiële verpakking, ons lichaam. Het is zeer verleidelijk om hier nu eens lekker in te gaan op de hegemonie moderne genetica en haar rode draad dat in feite alles bepaald wordt door de Freudiaanse drift om voort te planten. Een hogere driftmacht sprak: "Gaat heen en vermenigvuldig u en vervult de gehele aarde"! Deze drift is zo sterk dat hij de lust tot het eigen persoonlijke voortbestaan overstijgt. Met altruïsme als parameter zijn er mooie wiskundige modellen te maken, zoals het bekende *prisoners dilemma*. Medemenselijkheid zou in deze modellen een logisch gevolg kunnen zijn van de unidirectionele voortplantingsdrift.

Terzijde: voor de goede orde wil ik even ingaan op de omwegredenering die opgang doet. In deze redenering is het gen een soort programmacode. Dit z.g. genotype drukt zich uit (expressie) in een levend wezen, het fenotype. De redenatie is nu dat als het fenotype het niet redt, dus de eigen genen niet kan doorgeven, het fenotype dat het wel redt meer kans op nageslacht heeft. In deze *feedback loop* wordt dan het genetisch programma herschreven. De variatie komt door willekeurige mutaties en de ontwikkeltijd van de genetische herprogrammering is daarmee een functie van de mutatiesnelheid. Expliciet wordt in deze redenatie verboden dat aangeleerde of door de omgeving opgedrongen fenotype veranderingen erfelijk zijn. Alles is kans en een daaraan verbonden voordeel is dat je eraan kan rekenen. Modern onderzoek laat zien dat het niet zo simpel is. De veranderingen gaan sneller dan door willekeurige mutaties. Erfelijkheid is toch meer dan een simpele terugkoppeling.

Maar goed, we blijven met de constatering zitten dat een levend wezen: mens, onmens, of niet-mens, een levensdrift heeft en zoekt naar comfort in de vorm van warmte, voedsel, liefde en vaak procreatie. Waar die drift vandaan komt weten we nog niet, is het energetisch?, dwz en een kracht, of is het organisatorisch en daarmee een entropie-effect? Bij zoals veel onbegrijpelijks om ons heen is het enig wat we kunnen doen, proberen het probleem te bevatten door het in een metafoor te gieten van een verschijnsel dat we ietsje beter bevatten.

Hopelijk heeft onze soort de tijd van leven hier wat dieper op in te kunnen gaan. Deze laatste opmerking geeft al aan dat ik empathie heb voor de soort.

Ik denk dat de overlevingsdrift de empathie voor de soort tot gevolg heeft en daarmee de zorg om collectieve zelfdoding te vermijden. Ik noem dit een humanistisch beschavingsproces. Voor de formalisten kun je dan zeggen dat empathie een noodzakelijk overerfelijkheid kent. Wat allerm minst wil zeggen dat ieder mens dat ook hoeft te hebben.

Op dit punt gekomen is het van belang ook het antagonistische doen van medemensen te benoemen. De mens kenmerkt zich ook door de bewuste uitbuiting, mishandeling, marteling, en eliminering van medemensen. Er zijn ook mierensoorten die slaven houden, maar of dit net zo bewust onderling bediscussieerd wordt als bij mensen lijkt onwaarschijnlijk. Mieren houden geen slaven in leven om voortdurend te martelen. Alleen de mens was - in het christelijke land van Goethe en het boeddhistische land van het kabukitheater - in staat om lang voor de Tweede Wereldoorlog al uitgewerkte plannen klaar te hebben voor de systematische uithongering van miljoenen ondermensen ter voeding en glorie van de eigen grootheid (zie Collingham).

Hoe komen we zo

De vraag na deze materialistische inleiding is dan ook waar de medemenselijkheid en de mensenrechten vandaan komen en wat we er “mee doen”. Waarom zetten we geen hek om ons zelfgekozen superieure concentratiekamp *avant la lettre*; Fort Europa? Evolutionair kan de redenering het oude motto zijn: “de een zijn dood is de ander zijn brood”, of anders “*If I don't do it, someone else will*”. Dit is geheel geïnternaliseerd in de kapitalistische economie, die “gewoon dus” een natuurwet volgt. De stroming van de sociobiologen, die vandaag de dag evolutionair psychologen heten, stelt dat de evolutie -door mutaties, dus niet bijvoorbeeld epigenetisch- zo langzaam gaat dat onze emoties achterlopen bij onze cultuur. Wij leven dus in een paleontologisch lichaam en onze brutaliteiten horen daar nu eenmaal bij. Deze pittoreske gedachte lijkt geënt te zijn op de *Flintstones*-strips waarin immers ook de materiële omgeving die van de knots en de knuppel is, maar de huwelijkstrouw heilig.

Het is volstrekt raadselachtig in deze aanname waarom subtiel denken wel en seksuele exploitatie en rauw vlees eten niet deel van de cultuur zijn, maar ingebakken (zie Rose & Rose, Zuk). Voor het gezelschap van jonge leden die - neem ik aan - meer aan seksueel plezier dan aan voortplanting denken wil ik vooral het prachtige boekje *Why we do it* van de Harvard evolutionair bioloog en nauwe medewerker van Stephen Gould, Nils Eldrege, aanraden (Eldrege).

Vanuit een evolutionair denken kun je stellen dat mensen, als fysiek relatief zwakke wezens, elkaar nodig hebben, zoals wolven een roedel of spreeuwen een vlucht. Sociaal contract als eerste vorm van “mutualiteit” zoals dat zo mooi in het Vlaams heet. Onze overlevingskansen worden door wederkerige hulp groter.

Maar binnen deze empathie zien we wel een versplintering tussen familie-, groeps-, stam- of streekverbanden. Hoe dichterbij, hoe groter meestal de zorg en solidariteit in noodgevallen.

Het is aan te nemen dat de “strijd voor het bestaan” en dan vooral voor eten en beschutting de basis van deze waarneming is. Binnen onze huidige “gezinsideologie” reageren we bovendien nog sterk tribaal met hetzij de verplichte bezoeken aan opa en oma in het bejaardenhuis of hún verplichte bezoeken om op de kinderen te passen. Ja, dan heb je weinig met die vreemdeling zeker, die verdwaald is zeker. Ik zal eens even vragen of hij Mohammed heet.

Mensenrechten en humanisme zijn een uitdrukking van de empathie, wederzijdse zorg en bevestiging, die de soort kenmerkt. Kenmerken die al vroeg in de soort aanwezig waren gezien de opgravingen van woonplaatsen en grafplekken waar we georganiseerd samenleven zien.

Maatschappelijke structuren die overeind willen blijven creëren een cultuur waar binnen de leden van die gemeenschap zich min of meer herkennen en zich onderling aan afspraken houden. De bittere noodzaak tot culturele saamhorigheid drukt zich vooral uit in tijden van gevaar of regelrechte rampspoed. Als alles lekker loopt zien we weinig opflikkeringen van altruïsme omdat de medemenselijkheid gevat is in de maatschappelijke structuren. In “de politiek” heet dat een maatschappelijk vangnet. Een slechte metafoer, omdat die er impliciet vanuit gaat dat degene die in dit valnet dondert op een veel te hoge hoogte aan maatschappelijke acrobatiek deed. Ken uw plek, en die is onder aan de ladder! Als je daar bent aangekomen, dan hebben we medelijden, daarvoor is het afgunst en natuurlijk *Schadenfreude*.

It is the law

De sociale structuren gaan primair over hoe de groep onderling de taken en kosten verdeelt, secundair over private toeigening van (meer) product door de ene mens ten nadele van de andere. Zij worden gevat in regels die in de loop van tijd boven de deelnemers van de groep worden gesteld. Het heet dan een wet. Cultuur groeit en wordt daarmee zowel een loot van de evolutie als een bepalende beperking in diezelfde evolutie. Domesticatie, zoals ik al zei.

De vraag is dan natuurlijk hoe vast of hoe flexibel die wet is of moet zijn en waar die wet zijn autoriteit aan ontleent.

Natuurregelmaticigheden gevat in metaforische wetten zijn een werkterrein zonder een intrinsiek einde. Immers, alles wat wij kennen is beperkt tot de kenbaarheids capaciteit van de mens. Daar is iedereen het wel over eens, maar omdat deze onzekerheid cultureel gezien onprettig wordt gevonden, situeert men de kenbaarheid van een eventuele finale waarheid dan maar in de natuur, in God, God-Natuur of simpel het Al.

Exit alle probleem.

De vraag is in welke omstandigheden en met welke tempo omgevingsfactoren inclusief cultuur invloed hebben op de ontwikkeling van de soort en haar erfelijkheid. Bij maatschappelijke wetten lijkt het tempo makkelijker te begrijpen. Die maken wij immers zelf, maar wel op basis van onze kenmerken als mensensoort en gegeven de natuurlijke omgevingsfactoren en onderlinge relaties.

Hier komen we dan op - voor mij - de essentie van de zaak, namelijk macht. Het begrip macht is een draaipunt als het gaat over de belangentegenstellingen in de groep almede de belangentegenstellingen tussen groepen onderling. De mens is in staat tot en afhankelijk van altruïsme en empathie voor en van de groep. Dominante types nemen graag verantwoordelijkheid op zich en volgzame types vinden dat meestal best. Maar bij echte belangentegenstellingen, die moeten worden opgelost, komen de wetten en de regels om de hoek kijken en beide antagonistische partijen moeten die wel accepteren. Daar zijn alle wetssystemen op gebaseerd. De WET vertegenwoordigt in zo'n dispuut dus een hogere macht dan het eigen gelijk, *It is the law!*

Het probleem wordt dus een tandje verder gebracht doordat we nu met de autoriteit van de wet te maken hebben. Waaraan ontleent die autoriteit zich? Enige jaren geleden bij ons in West Europa en in nog veel landen in de wereld is de wet verankerd in de macht van de soeverein, die bij gebrek aan beter, deze macht namens God uitvoert. Maar dat bleek maatschappelijk onvoldoende en wordt er dus gemarchandeerd. Alles goed en wel met God, vinden we ook, maar onze materiële belangen hebben ook aandacht nodig. Om God niet meteen met het badwater weg te gooien, de kerken en de kloosters hebben ook veel macht, en eigenlijk snappen we zelf ook weinig van ons mens-zijn, komt de religie weer mooi te hulp. Een van de meest krachtige en standvastige drogredeningen sluipt daarmee onze samenleving binnen. God heeft alle mensen gelijk geschapen en hij heeft eenieder gelijkelijk lief. Kassa!

Met deze drogredening worden in één klap verschillende problemen weggepoetst.

De God-gegeven gelijkheid is een prachtig argument om tegenover een soeverein of andere autoriteit te stellen. Dat die autoriteit verantwoording moet afleggen, uiteraard niet aan de onderdanen of ondergeschikten, nee, veel ernstiger aan God die alle mensen even lief heeft. En dan kun je pas echt nat gaan als soeverein, als je dat ontkent. De onbewijsbaarheid van het daadwerkelijk verantwoordelijkheid afleggen wordt opgevangen door het decreteren van een leven na de dood. Bijvoorbeeld in de hel, of reïncarneren als pissebed.

Ten tweede gaat deze verdwijntruc geheel in tegen het zichtbare verschil tussen mensen onderling. De ene mens is de andere niet, zeker biologisch en nog veel sterker cultureel en maatschappelijk niet. Het echte probleem begint hier.

Een tamelijk recent voorbeeld hiervan komt uit de jaren zeventig van de vorige eeuw toen er werd voorgesteld om een *Equal Rights Amendment* in de Amerikaanse grondwet te verankeren. Er waren hiertegen heftige en terechte flinke bezwaren van de vakbeweging en vrouwengroepen. Want die verankering zou bijvoorbeeld een einde maken aan de verworven rechten van de toen merendeels zwarte werkende moeders (Smith).

De ene mens is de andere niet

We zijn weer terug bij af: wat is de grootste gemene deler dat een wezen een mens maakt en waarom zouden we ons druk maken over de ellende van anderen.

Het simpelste lijkt mij om een mens te definiëren als diegene die uit een menselijk ei geboren is. Om even aan te passen aan de moderne reproductietechnieken. Waarbij de soort haar uniciteit behoudt, maar het individu eveneens. Wij zijn geen klonen en zelfs als we tot een eeneiige tweeling behoren, zijn wij verregaand ongelijk.

Het is altijd moeilijk gebleken anderen als mens te aanvaarden. Zo heeft paus Paulus III, in zijn *Sublimis Deus* van 1557, verklaard dat indianen wel degelijk een ziel hebben en dus mensen zijn en geen duivelse vijanden van het menselijk ras. Missie was dus zinvol en

slavernij verboden. Natuurlijk hield geen hond, met name in de Goddelijke incarnatie in de vorm van de Spaanse Troon, zich daaraan en deze oprisping werd ook weer snel ingeslikt.

In feite wordt linksom of rechtsom gesteld dat de mens een uniek soort is, en dat is zij en DUS de autoriteit heeft om als superieur wezen elkaar, andere soorten en de rest van de natuur te exploiteren. Oosterse godsdiensten gaan soms niet zo ver met de exploitatie van de dieren en planten en beperken zich tot het uitmoorden van anders of niet-gelovigen, zoals thans in Thailand en Birma.

Al rond 1750 voor onze jaartelling stelde Hammurabi, de zesde koning van de eerste Babylonische dynastie, uitgebreid wetten op schrift, die wij nu nog kunnen lezen. Bij onze cultuur is de aftrap pas in 1217. Met de *Magna Carta* zien we dat de macht, en met name de economische, begint weg te schuiven van de soeverein ten gunste van de feodaliteit. In het Nederlands heet de klemgezette monarch heel beeldend 'Jan zonder land'. De bovengenoemde drogreden hielp hier goed.

Met de *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* van 1789 wordt een enorme stap gemaakt omdat nu ook de burger rechten krijgt tegenover de feodale macht en de feodalen worden gereduceerd tot burger. Hierin worden de nu standaardrechten van vrijheid, eigendom, pers, vergadering, zekerheid en verzet tegen onderdrukking verwoord. De soevereiniteit ligt nu bij de natiestaat, waarbij de wet de uitdrukking is van de algemene wil van de burgers. Burgers zijn hier expliciet gelijk voor functies. Omdat gelijkheid hier omschreven is in termen van de toenmalige cultuur, was er meteen onduidelijkheid over vrouwen, gekleurde volkeren, enz.

Wij zien in deze verklaring niet een algemene gelijkheid, maar meer een formele maatschappelijke gelijkheid, gebaseerd op de emancipatie van de burgerij.

Toch is de verklaring van 1789 mede de basis voor het Marxistische: werken naar mogelijkheden en een ontvangen naar behoeften. Het is dus niet zo dat het gaat, zoals in de huidige onderwijsdiscussie wel wordt geroepen, om gelijke kansen. Waarbij rijke ouders wel het Luzac College of andere vormen van extra onderwijs kunnen betalen en arme niet. Gelijke kansen is een invulling van een economisch concurrentiemodel, ook wel kapitalisme genoemd, gebaseerd op de oude fictie dat alle mensen gelijk zijn bij geboorte en DUS ook in de *rat-race* gelijke kansen hebben om bijvoorbeeld president van de VS te worden. Voor de economen en psychologen onder ons verwijs ik ook naar de *rational choice theory* die in navolging van de statistische mechanica uitgaat van identieke atomaire grootheden met een gelijkaardig belang waarvan ze ook nog eens weten hoe ze dat zouden moeten nastreven.

Ondanks deze verklaring van de Franse revolutie en bijvoorbeeld het toestaan van katholicisme, wederdopers en Jodendom in de Bataafse republiek, ging het in wezen om het los gooien van de handel en het primaat van privé-eigendom. De wet van de burgerij en niet die van de boeren, soldaten en werkmensen. De beroemde eerste slavenopstand in de Franse kolonie Saint Dominique (het huidige Haïti) van 1791, was weer een keerpunt in de geschiedenis. Hier grepen de slaven de macht. De Franse nationale assemblee schafte daarop de slavernij af. Met Napoleon - en zeker na zijn val - bleef er niet veel over. Bij ons werd pas in 1848 de vrijheid van godsdienst uit 1799 heringesteld en de slavernij als hekkensluiter in 1863 afgeschaft. Het algemeen kiesrecht moest wachten tot de revoltes in en na de Eerste Wereldoorlog, en pas op 14 juni 1956 werd de 'Wet

handelingsonbekwaamheid' afgeschaft. Van af dan mogen getrouwde vrouwen werken, een bankrekening openen en zonder toestemming van manlief op reis.

In 1948 komt de VN-Universale Verklaring van de Rechten van de Mens. Deze ziet er ook op eerste gezicht goed uit, maar is weinig? meer dan een declaratie van de erkenning dat de inherente waardigheid en van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap als grondslag moet gelden voor de vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld (zie Amnesty website) . Klein vuil vinden we bijvoorbeeld in art. 16.3 waar het gezin als de natuurlijke en fundamentele maatschappelijke eenheid wordt gekenschetst.

Ook het recht op eigendom, een typisch exponent van handel en kapitalisme is gegarandeerd (vers 17.2). En een bevestiging van art. 23 van onze grondwet dat ouders het recht hebben te bepalen welk onderwijs hun kind krijgt (vers 26.3). Interessant is dan natuurlijk dat de vrijheid van godsdienst en de uitoefening daarvan inclusief de rituelen, het mogelijk maakt dat in 1990 de verklaring van Cairo over mensenrechten, alles redelijk overneemt, maar de overtuiging vertegenwoordigt dat de mensheid zo'n ver stadium van materialistische wetenschap kent dat er harde noodzaak voor het geloof is om de beschaving te waarborgen. Kortom alle rechten zijn okay als ze maar aan de sharia voldoen. Over de discussie in hoeverre het kastesysteem in India en Nepal deel van religie is, zal ik niet ingaan.

Op een mooie website van de universiteit van Minnesota (Human rights library) staan 65.000 documenten in vele talen over het onderwerp en de lijst *International Human Rights Instruments* telt ongeveer 400 verdragen. Het universele is dus wat versnipperd.

Waarheen

Ik keer terug naar waarom ik hier ben. Gegeven de waanzinnige moordpartijen, vluchtelingenstromen en nog steeds bestaande vormen van slavernij, vraag ik mij af wat de autoriteit is waaronder wij deze menselijke fysieke en culturele zelfdoding -als we dat willen- tegemoet moeten treden.

Socialisten hebben nooit gezegd dat de mens goed is. Integendeel: het gaat om het creëren van maatschappelijke structuren die ruimte bieden voor verschillen, maar extremen en onderdrukking uitsluit. Socialisten gaan echter niet zo ver als de katholieke kerk die het probleem oplost door de mens intrinsiek slecht te verklaren en er een goddelijke autoriteit boven te stellen. Heel slim, niet de wrakende god van de joden. Waar het bij de joden na de dood ophoudt, heeft het katholicisme heel repressief-tolerant de aflaat en het vagevuur als *Widergutmachungs*-instituut voor het leven na de dood.

Maatschappelijke structuren die schokken kunnen opvangen als een waterbed vereisen onderzoek naar andere vormen van maatschappelijke organisatie dan die we nu kennen. Met nadruk op de ongelijkheid van de ene mens van de andere maar niet op basis van particulieren groepsbelangen. Een klasseloze maatschappij, noemen Marx & Engels dat. Helaas zijn we er niet, met die formulering. Ten tijde van die formulering was er hoop dat in een economische overvloed ook gender en etnische verschillen zouden emanciperen en gewoon zouden worden. De wetgeving is daarbij een middel dat gebruikt kan worden.

Toch blijft de strijd tegen de hegemonie van de economische overheersing een centrale rode draad. In ons land was het de oud deeltijdhoogleraar 'Christelijk sociaal denken over maatschappij en economie', Balkenende, die opriep de VOC mentaliteit hoog te houden. Dit vaandel wordt nog steeds gevolgd.

In 1638 beschieten Hollandse VOC scheepskanonnen rebellerende Japanse christenen. De Japanse afsluitingspolitiek gaat een jaar later in en de Hollanders krijgen als beloning het alleenrecht op de buitenlandse handel.

Op 17 januari van dit jaar zegt minister Bert Koenders in de Tweede Kamer dat het bezoek van koning Willem-Alexander aan Saoedi-Arabië, na het overlijden van de Saoedische koning, in het Nederlands belang is. Een collega monarch die terrorisme financierde. Grappig is dat de kritiek op het bezoek niet gold voor 's konings entourage, waaronder PvdA'er Koenders zelf. Die kwam niet met afgehakte, maar met volle handen terug. Dezelfde monarch opende op 24 april dit jaar in het Verzetsmuseum *Geen nummers maar Namen – Nederlandse politieke gevangenen in concentratiekamp Dachau*. Voldoende rede voor een belangrijk Nederlands auteur om haar lidmaatschap van het comité van aanbeveling op te zeggen. De man heeft immers never nooit afstand genomen van het gedrag van zijn schoonvader en de genummerde gevangenen in Argentinië. De directie van het verzetmuseum vond het opstappen ongepast en overdreven.

Wij zijn een rechtsstaat, is de mare. Ook in de VS of Zuid-Afrika tijdens de rassenwetten waren rechtsstaten. De Neurenberger rassenwetten werden op 15 september 1935 aangenomen door de gekozen *Reichstag*. De koloniale oorlog in "ons Indië" is door de Tweede Kamer gesanctioneerd. De illegale oorlog in Irak is een pietsje anders verhaal. Lust u nog peultjes, zou je dan zeggen. Humanistische wetten zijn niet meer dan wat in de heersende machtsstructuren haalbaar is.

We zien is dat alle emancipatoire machtsvorming, vastgelegd in gewoontes en wetten, er alleen gekomen is door harde acties van onderop die de normen & waarden van de heersende macht aan de orde stellen. Dat uiteindelijk een wet wordt ingevoerd, meestal stapsgewijs zoals die op de kinderarbeid of het stemrecht door zogenaamde goedwillende machthebbers die het succes claimen, doet daar niets op af.

Kortom: wetten en vooral de z.g. universele zijn mooi, nuttig en moeten zo mogelijk gebruikt worden tegen misdaad en uitbuiting. Mogelijk is het steeds een tandje hoger te gaan, maar soms glijden we weer terug. Het zou te ver voeren om in te gaan op de discussie over z.g. universele minderheidsrechten die obscurantisme en etnisch uniciteit beschermen.

Beschaving

De beschaving is een vorm van zelfdomesticatie van de mens op deze planeet, kwaadaardige rudimenten van unieke zogenaamde hogere tradities moeten zo snel mogelijk uitgemendeld worden. Vandaar dat ik nu weer even teruggrijp op het erfelijkheidsdebat. Ik schaar me niet onder de gelovigen die de genetische code als onafhankelijk zien. Ik ben van de naturalistische lijn van Gould en Eldrege, waar de code het geheugen is van de menselijke ontwikkeling.

Voor de religieuzen, ook wel ultradarwinisten genoemd, zijn wij niet meer dan petrischaaltjes die de genen moeten doorgeven: met andere woorden wij zijn de *aliens* die tijdelijk het vrijwel transhistorische genmateriaal voeden en doen vermenigvuldigen. In deze geneticascholen is deze drift om genen over te leveren een buiten onszelf staand gegeven, zoals zwaartekracht of magnetisme. Bij de laatste wetmatigheden doen we moeite om ze in een theorie te vatten. De genetica kent eigenlijk alleen een soort oerdrift die verder geen verklaring kent. Hier ruiken wij natuurlijk weer de almachtige externe God.

Het is niet voor niets dat een van het geloof gevallen man als Dawkins zo fel anti-god geworden is en daar dan het gen voor in de plaats stelt. Het is bekend dat je een spijtoptant altijd ernstig moet wantrouwen.

Hoopgevender is het idee dat ons soort, al vallend en opstaand, en vooral bewust, zich een weg baant in haar levensdrift. Genetisch zijn hierbij zijn een paar begrippen van belang, zoals toeval van de geschiedenis (zie Gould), epigenetica (Jablonka), en co-evolutie (Wilson). Er blijken meer mechanismen te zijn die de erfelijkheid beïnvloeden dan de willekeurige mutaties van een blinde ingenieur.

Nog even voor de duidelijkheid: de basiseenheid van leven is niet het gen, maar de cel. Op dat niveau is er geen rekenkundig model voorhanden maar wel sprake van beïnvloeding door de omgeving. Zo zien wij dat de overgang naar landbouwvolkeren ons genetisch geheugen heeft veranderd.

De rol van de moderne intellectueel is in dit beschavingsoffensief van zelfdedomesticatie niet alleen een van verwoed doorgaan met verdergaand onderzoek, opvoeding en training, maar vooral voorwaardenscheppend zijn voor stimulerende omgevingen, die niet teruggrijpen naar driften uit de tijd van de echte *Flintstones*. In een film die over het Maagdenhuis anno 1969 indertijd is gemaakt, kun je mijn schorre stem aan het einde horen oproepen om 'op alle faculteiten je eigen Maagdenhuis te maken'. Daar sta ik nog steeds pal achter. Mensenrechten in de breedste zin van het woord moeten politiek veroverd worden, met zelforganisatie als emancipatoire motor van de beschaving. Het gaat erom de macht te verkrijgen om de mooie verklaringen ook te implementeren. Daarbij ben ik pragmaticus genoeg om iedere tussenresultaat graag wettelijk vast te leggen.

De ene mens is niet gelijk aan de andere, en daarin ligt de kracht van het soort. Ieder naar zijn kunnen en ieder naar zijn behoeften.

JK 28 november 2015

Bibliografie

Dit zijn boeken die niet *obvious* zomaar leesvoer zijn voor het publiek van deze lezing.

- Amnesty website: <https://www.amnesty.nl/mensenrechten/encyclopedie/universele-verklaring-de-rechten-de-mens-uvrm-volledige-tekst>
- Lizzie Collingham, *The Taste of War, world war two and the battle for food*,
- Niles Eldredge, *Why we do it, Rethinking sex and the selfish gene*. W.W. Norton & Co, 2004.
- Gould, Stephen, Alle werken.
- Human Rights Library: <http://www1.umn.edu/humanrts/index.html>
- Eva Jablonska and Marion J. Lamb, *Evolution in four dimensions; Genetics, Behavioral, and Symbolic variation in the History of Life*. Bradford Book, The MIT Press. Revised edition 2014
- Mark Pagel, *Wired for Culture, The natural history of human cooperation*, Penguin Books , 2012.
- Hillary Rose and Steven Rose (eds.), *Alas poor Darwin, arguments against evolutionary psychology*. Vintage, 2001
- Sharon Smith, *Women and socialism, Class, Race, and Capital*, Fully revised and updated edition, Haymarket Books, 2015.
- Frank Wilson, *The Hand, How its use shapes the brain, language, and human culture*, Vintage Books, 1999.
- Marlene Zuk, *Paleofantasy, What evolution really tells us about sex, diet en how we live*. W.W. Norton & Co. 2013.

En referenties in deze werken.